

Kisälleistä maistereita, kandidaateista mestareita?

Ammattikorkeakoulut näyttävät Suomessa kulkevan samaa tietä kuin muissa maissa aikaisemmin: niiden erityisrooli hämärtyy ja tutkinnot rinnastetaan yliopistotutkintoihin. Nyt on korkea aika kysyä perusteluja tälle kehitykselle.

Kyösti Pulliainen
Kansantaloustieteen
emeritusprofessori
Joensuun yliopisto

Kekkonen Suomessa korkeakoulutus päätettiin ulottaa viidennekselle ikäluokasta, ja meillä oli malttia investoida sen tarjonta kattamaan koko valtakunta. Koska tiedon taso kohoaa tieteen ja teknologian kehittyessä, tulee työvoimaa kouluttaa yhä enemmän ja yhä pitemmälle, jottei koulutetusta työvoimasta tule kasvun pullonkaulaa, ei eri alueilla eikä koko valtakunnassa.

Toisen maailmansodan jälkeinen suuri koulutuspoliittinen kysymys oli, miten kapea eliittiyliopistolaitos muunnetaan massakoulutusjärjestelmäksi. Suomi oli ainoa maa Euroopassa, joka ratkaisi tämän kysymyksen rakentamalla alueellisesti hajautetun yhtenäisen yliopistoverkon. Kaikille, pienimmillekin yksiköille, annettiin tutkimusyliopiston status ja rahoitus sekä oikeus myöntää tohtorintutkintoja.

Muulla Euroopassa perustettiin harvojen monialaisten tutkimusyliopistojen rinnalle ammatillisesti suuntautunut ja muuta opetusta antavia korkeakouluyksiköjä. Näitä olivat *fachhochschule* Saksassa, *polytechnics* Britanniassa, *distriktshøgskole* Norjassa, *regional högskola* Ruotsissa, *hoger beroeps onderwijs* Alankomaissa, ja muut. Akateeminen imu hajotti vähitellen rinnakkaisjärjestelmien perusajatuksen. Ammatillisesti suuntautuneet korkeakoulut matkivat yliopistoja, niihin perustettiin jatkotutkintoja ja hankittiin tutkimusrahoitusta. Useissa maissa järjestelmä purettiinkin ja siirryttiin kohti yhtenäistä yliopistoverkkoa, jollaista Suomessa oli rakennettu 1960-luvulta asti.

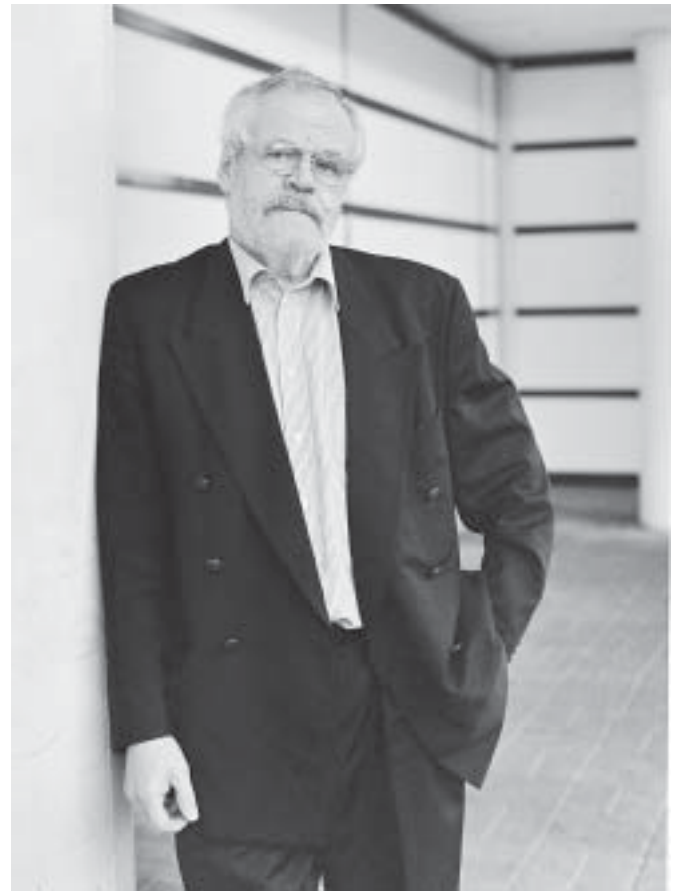
Suomeen rinnakkainen korkeakoulujärjestelmä tuli 1990-luvulla, kun ammattikorkeakoulut perustettiin. Nyt vain kymmenkunta vuotta myöhemmin tätä kahden pilarin järjestelmää ovat systemaattisesti sekoittamassa ja horjuttamassa niin akateemisessa imussa uivat ammattikorkeakoulut kuin myös valtiovalta.

Taustalla on ns. Sorbonnen-Bolognan prosessi. Sorbonnen yliopiston 800-vuotisjuhlassa vuonna 1998 Ranskan, Britannian, Saksan ja Italian opetusministerit allekirjoittivat julistuksen korkeakoulujärjestelmien harmonisoinnista. Koska Maastrichtin sopimuksessa läheisyysperiaatteen mukaan koulutus kuuluu jäsenvaltioiden pää-

tösvaltaan, tämä julistus vähintäänkin yllätti. Taustoiltaan moniselitteisestä Sorbonnen julistuksesta käydyin keskustelun jälkeen jauhettiin olennaisilta osiltaan samansisältöinen Bolognan julistus, jonka allekirjoittajiksi 19.6.1999 löytyi 31 opetusministeriä. Prosessi on ollut kaikkialla hallitusvetoinen. Olikohan monilla allekirjoittajilla lopulta sama perustelu kuin Suomen opetusministerillä: "Mutta onko järkevää jäädä yksin ulkopuolelle, jos kaikki muut menevät mukaan..." (HS 14.6.1999).

Bolognan julistus asetti tavoitteeksi luoda kymmenessä vuodessa eurooppalainen korkeakoulutusalue, jolla läpinäkyvät, helposti vertailtavat ja laadultaan varmistetut tutkimukset mahdollistavat nykyistä paremmin opiskelijoiden, opettajien ja työvoiman liikkuvuutta. Perimmäiseksi tavoitteeksi voidaan kuitenkin nähdä eurooppalaisen korkeakoulutuksen kilpailukyvyn vahvistaminen globaaleilla markkinoilla. Suomessa ammattikorkeakoulut ovat aktiivisia ja myönteisiä tälle prosessille. Ei oikein näytä siltä, että yliopistoissa tajuuttaisiin, mitä todella on tapahtumassa.

Useissa Euroopan maissa on jo siirrytty tai ollaan siirtymässä, Suomessakin 1.8.2005 alkaen, Bolognan julistuksen mukaiseen kaksiportaiseen järjestelmään, jossa

Kyösti Pulliainen toimi Joensuun yliopiston kansantaloustieteen professorina v. 1982–2002 ja rehtorina v. 1984–1990.

Tarvitaan pikaisesti keskustelua yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen työnjaosta: mille aloille ja mihin ammatteihin niiden pitää kouluttaa?

tavoitetutkintona, aitona itsenäisenä päättötutkintona on alempi kandidaattitutkinto. Sen jälkeisiin lyhyisiin maisteriohjelmiin voisi hakea monenkirjavia, erilaisia kandidaattitutkintoja ja muita vastaavaksi päätettyjä taustaopintoja (mahdollisin siltaopinnoin täydennettyinä) omaava joukko. Tällaisia ohjelmia uskotaan voitavan tarjota menestyksellä myös kansainvälisille koulutusmarkkinoille kansallisen rahoituspohjan laajentamiseksi.

Bolognan julistuksessa ei mitenkään erotella yliopistoja ja ammatillisesti suuntautuneita korkeakouluja, ikään kuin kaikkialla olisi yhtenäinen kolmannen asteen koulutusjärjestelmä. Tämä on johtamassa siihen, että meilläkin ammattikorkeakoulututkinnot tullaan rinnastamaan yliopistojen kandidaattitutkintoihin ja niiden jatkotutkinnot yliopistojen maisteritutkintoihin,

ja alemmasta tutkinnosta ylempään voi siirtyä myös toiseen pilariin.

Syyskuussa laajalla lausuntokierroksella ollut opetusministeriön valmisteleva koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma vuosille 2003–2008 sanoo tämän suoraan: *“Ammattikorkeakoulututkinto ja alempi korkeakoulututkinto tuottavat tasollisesti samanlaisen muodollisen jatko-opintokelpoisuuden... samalla alalla tutkinnon suorittaneelle korkeakoululaitoksen sektorilta toiselle siirtyvälle opiskelijalle voidaan asettaa enintään vuoden opintoja vastaava määrä täydentäviä opintoja jatko-opinto-oikeuden saamisen edellytykseksi.”*

Ammattikorkeakouluissa kokeillaan myös jatkotutkintoja vuosina 2002–2005. Korkeakoulujen arviointineuvosto kiirehtii arvioimaan kokeilun tänä ja ensi vuonna, jotta kävisi niin kuin kehityssuunnitelmaan jo kirjoitettu on: *“Ammattikorkeakoulun jatkotutkinnot vakinaistava hallituksen esitys annetaan eduskunnalle siten, että se voidaan saattaa voimaan heti kokeilukauden päättyessä. Tässä yhteydessä selvitetään käytettävä tutkinnon nimi, joka jatkotutkintoa paremmin kuvaa tutkinnon luonnetta ja rinnastaa sen oikealla tavalla muihin korkeakoulututkintoihin.”*

Kokeilu arvioidaan ja jatkotutkinnot siis vakinaistetaan kesken kokeilun. Näiden tutkintojen rinnastaminen muihin korkeakoulututkintoihin näyttää olevan tärkeämpää kuin kehittää niistä selkeästi työelämälähtöisiä ammatillisia erikoistumistutkintoja. Kisälli voisi siis opiskella maisteriksi ja kandidaatti mestariksi, jos otsikkoni ehdotusta tutkintonimikkeiksi käytettäisiin. Kisälli ja mestari nimikkeinä korostaisivat ammattikorkeakoulututkintojen erilaisia tavoitteita yliopistotutkintoihin verrattuna ja näin rinnastaisi ne oikealla ja perinteitä kunnioittavalla tavalla.

Kandidaatintutkinto on yliopistollinen tutkinto, joten siihen tulee sisältyä valmiuksia tieteelliseen ajatteluun ja tieteellisiin tai taiteellisiin työskentelytapoihin sekä kelpoisuuden jatko-opin-

toihin antava koulutus. Kun kandidaatintutkinto muuttuu tavoitetutkinnoksi, olisi oltava myös osoitus sen tarpeellisuudesta ja kilpailukykyisyydestä työmarkkinoilla, mikä kaikilla aloilla ei ole suinkaan itsestään selvää.

Jos, ja toivottavasti kun, rinnakkainen korkeakoulujärjestelmä kaikesta huolimatta jossain muodossa säilyy, tulisi kiireen vilkkaa jo vihdoinkin aloittaa keskustelut myös niiden työnjaosta, siitä mitkä alat ja ammatit tarvitsevat ammattikorkeakoulun ja mitkä yliopiston opinahjokseen.□